

PÖÖRDUMINE

Lääne-Eesti saarte ja seotud rannikuala konkurentsivõime Eesti järgmise Euroopa Liidu rahastusperioodi ja Riigiplaan 2028+ prioriteediks

Peaminister **Kristen Michal**

Rahandusminister **Jürgen Ligi**

Majandus- ja tööstusminister **Erkki Keldo**

Regionaal- ja põllumajandusminister **Hendrik Johannes Terras**

Energeetika- ja keskkonnaminister **Andres Sutt**

Taristuminister **Kuldar Leis**

Riigikogu Saaremaa toetusrühm

Riigikogu Hiiumaa toetusrühm

September 2026

2025. aasta detsembris pöördusid Saaremaa, Hiiumaa ja Muhu omavalitsused koos ettevõtluse arendamise tugiorganisatsioonidega Vabariigi Valitsuse ning Riigikogu Saaremaa ja Hiiumaa toetusrühmade poole **ettepanekuga luua Lääne-Eesti suursaartele Saarte ettevõtlusprogramm**. Pöördumises juhiti tähelepanu sellele, et Saaremaa, Muhu ja Hiiumaa ettevõtluskeskkonda mõjutavad püsivad geograafilised ja struktuursed piirangud, mida üleriigilised ettevõtlus- ja regionaalpoliitika meetmed ei arvesta, samal ajal kui erikohtlemine ja erimeetmed on loodud Ida-Virumaale ja Kagu-Eestisse.

Täna on sellele ettepanekule lisandunud oluline uus Euroopa Liidu poliitiline raamistik. Euroopa Komisjon võttis käesoleva aasta juunis vastu **Euroopa Liidu esimese saarte strateegia (EU Strategy for Islands)** ning **Euroopa Liidu rannikukogukondade strateegia (EU Coastal Communities Strategy)**.

Eelnevast tulenevalt, **pöördume nüüd ühiselt Vabariigi Valitsuse ja Riigikogu poole ettepanekuga, käsitleda Lääne-Eesti saari ja rannikuala järgmise Euroopa Liidu rahastusperioodi ning Riigiplaan 2028+ kujundamisel eraldi territoriaalse arengufookusena.**

Eesmärgiks on luua võrdsemad konkurentsitingimused olukorras, kus piirkonna arengut mõjutavad püsivad geograafilised ja struktuursed piirangud, mida ettevõtjad, kohalikud omavalitsused ega kogukonnad omal jõul kõrvaldada ei saa.

Euroopa Liit on saarelisuse ja rannikualade eripära üheselt tunnistanud. Soovitused tuleb siduda rahastusotsustega

Euroopa Liidu saarte strateegia ja rannikukogukondade strateegia **rõhutavad vajadust arvestada piirkondade eripäraga ning kujundada kohalikele vajadustele vastavaid lahendusi**. Rannikukogukondade strateegia toob esile majandustegevuse hooajalisuse, piiratud töövõimalused ja eluasemete kättesaadavuse probleemid ning rõhutab transpordi- ja digiühenduste parandamise vajadust, eriti kõrvalistes ja vähem arenenud

rannikupiirkondades. **Euroopa Liidu saarte strateegia lähtekoht on põhimõtteline: saarelisus piirab piirkondade konkurentsivõimet ja vastupidavust.** Euroopa Komisjoni käsitluses väljendub saarelisuse „lisakulu“ muu hulgas kõrgemates transpordi- ja logistikakuludes, piiratud ühenduvuses, kallimates avalikes teenustes ning raskemas ligipääsus turgudele ja teenustele. Iga saarele toodav tootmissisend ja kogu saartelt väljaviidav kaup peab ületama mere. Mandrilt tellitud teenustele lisandub transpordi- ja ajakulu. Praami- ja lennuühenduste hind, sagedus, läbilaskevõime ja töökindlus mõjutavad otseselt tootmiskulusid, tarneahelaid, tööjõu liikumist ja investeerimisotsuseid. Sellele lisanduvad väiksem siseturg, sesoonsus, kvalifitseeritud tööjõu nappus, eluasemete kättesaadavuse probleemid, kõrgemad ehitus- ja taristukulud ning elektri- ja sidevõrgu piirangud. **On oluline, et Eesti riik võtaks Euroopa Komisjoni mõlemat strateegiat mitte üksnes teadmiseks, vaid kasutaks neid realselt järgmise perioodi riiklike investeerimisprioriteetide kujundamisel.**

Euroopa Liidu saarte strateegia ja rannikukogukondade strateegia ei piirdu probleemide kirjeldamisega.

Mõlemad suunavad kujundama piirkondade eripärale kohandatud poliitikaid ja investeeringuid.

Rannikukogukondade strateegia kutsub liikmesriike otseselt üles viima järgmise rahastusperioodi riiklikud ja piirkondlikud partnerluskavad kooskõlla strateegia eesmärkidega ning toetama koostöös piirkondlike ja kohalike omavalitsustega kohalikest vajadustest lähtuvaid lahendusi. Just praegu, mil Eestis kujundatakse Riigiplaan 2028+ prioriteete ja järgmise Euroopa Liidu rahastusperioodi vahendite kasutamist, tuleb sellele anda riigipoolne konkreetne sisu.

Lääne-Eesti majanduslik mahajäämus on mõõdetav

Regionaalse arengu tegevuskava (RETK) seire näitab selgelt, et mitme seirenäitaja taustal paistab suuremate arenguväljakutsetega piirkonnana välja Lääne-Eesti, eriti Hiiumaa, Saaremaa ja Läänemaa. RETK seireraporti järgi on Lääne-Eesti mahajäämus suurim järgmistes majandusnäitajates, kus piirkonna vastav näitaja on Eesti madalaim:

- **SKT hõivatu kohta EL27 keskmisest (%), PPS alusel (2023):** Lääne-Eestis pisut üle **60%**; Lõuna-Eesti vastav näitaja üle 80%; Kirde-Eesti pea 90%. Põhja-Eestis üle 120%.
- **Ettevõtete (20+ hõivatuga) lisandväärtus ettevõtte kohta (2024):** Lääne-Eestis pisut üle **60%**, Lõuna-Eesti vastav näitaja üle 80%, Kirde-Eestis üle 140%. Põhja-Eestis 110%.
- **Kaupade ja teenuste eksport (tuhat eurot) ettevõtte kohta (2024):** Lääne-Eesti pisut üle **40%**; Lõuna-Eesti üle 60%; Kirde-Eesti pea 70%. Põhja-Eesti 110%.

Saarte puhul lisanduvad tavapärasele regionaalsetele arengulõhedele püsivad geograafilised konkurentsipiirangud. Samal ajal on piirkonnas tugev tootmis- ja ettevõtlusbaas ning märkimisväärne kasutamata kasvupotentsiaal toiduainetööstuses, meretööstuses ja -tehnoloogias, elektroonikas, sinimajanduses, taastuvenergeetikas, turismis ning teistes kõrgema lisandväärtusega valdkondades.

Pöördumise eesmärgiks ei ole soov kompenseerida ettevõtjatele nende asukohavalikut, vaid aidata kasvatada investeerimisjulgust, mis võimaldaks piirkondlikest arengutakistustest hoolimata suurendada tootlikkust, lisandväärtust ja eksporti ning pakkuda paremini tasustatud töökohti.

Lääne-Eesti saared ja rannikupiirkond territoriaalseks fookuspiirkonnaks

Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi koostatud „Mitmekeskuselise Eesti ruumilise arengu visiooni elluviimise“ taotlus on oluline samm regionaalse tasakaalu tugevdamisel. Toetame põhimõtet suunata rohkem investeeringuid väljapoole Harjumaad ning arvestada erinevate piirkondade vajadustega.

Euroopa Komisjon tunnistab saarte strateegias saarelisusest tulenevaid püsivaid territoriaalseid piiranguid ning rannikukogukondade strateegias rannikupiirkondade eripära ja vajadust kohandatud arengulahenduste järele.

Sama lähenemine peab kajastuma ka Eesti regionaalpoliitikas. Praeguses Riigiplaan 2028+ arutelu on põhjendatult palju tähelepanu pööranud Ida-Virumaale, Kagu-Eestile ja idapiiri piirkondadele. **Leiame, et samas territoriaalselt diferentseeritud regionaalpoliitika loogikas tuleb käsitleda ka Lääne-Eesti saari ja rannikupiirkondi.**

Seetõttu teeme ettepaneku, et Riigiplaan 2028+ ja Eesti järgmise EL rahastusperioodi riiklikus partnerlusplaanis määratletaks Lääne-Eesti saared ja rannikupiirkond eraldi territoriaalse fookuspiirkonnana ning kavandataks nende konkurentsivõime tugevdamiseks sihitud sekkumised ja rahastus. **Teeme ettepaneku kujundada Lääne-Eesti saarte ja rannikuala konkurentsivõime programm, mille üheks keskseks osaks oleks piirkonda suunatud ettevõtlus- ja investeringumeede/-programm.**

Ettepanekud Vabariigi Valitsusele ja Riigikogule

Kutsume Vabariigi Valitsust ja Riigikogu üles:

1. Määratlema Lääne-Eesti saared ja rannikupiirkond Eesti riigi järgmise EL rahastusperioodi ja Riigiplaan 2028+ aruteludes ning plaanides territoriaalse erifookusena, lähtudes Euroopa Liidu saarte strateegiast ja rannikukogukondade strateegiast.
2. Alustama Lääne-Eesti saarte ja rannikuala konkurentsivõime suurendamise programmi väljatöötamist ja lisama Eesti riigi järgmise rahastusperioodi riiklikusse partnerlusplaani konkreetseid meetmed ja vahendid. Vajame sihitud meetmeid saarte ja rannikupiirkondade arengutakistuste leevendamiseks ning atraktiivsuse ja konkurentsivõime kasvatamiseks.
3. Kujundama Lääne-Eesti saarte ja rannikuala pikaajalise ühenduvuse arenguplaani, mis hõlmab parvlaeva-, lennu-, rongi-, sadama-, energia- ja andmesideühendusi ning annab elanikele, ettevõtjatele ja investoritele pikaajalise kindluse. Palume käsitleda saarte ja rannikupiirkondade ühenduvust pikaajalise strateegilise küsimusena ja tagada usaldusväärsed ja läbipaistva hinnastusloogikaga aastaringelt kättesaadavad transpordiühendused.
4. Rakendama Eesti poliitikakujundamises *island-proofing* põhimõtet, hinnates oluliste riiklike poliitikate, regulatsioonide, maksude, tasude ja investeerimisotsuste mõju saartele ning saarelisusest tulenevale konkurentsivõimele.
5. Arvestama saarte ja rannikupiirkondade eripäraga ettevõtlus- ja investeringutoetuste kujundamisel ja rakendamisel, sealhulgas kasutama piirkondlikult diferentseeritud tingimusi ja Euroopa Liidu riigiabi reeglite lubatud paindlikkust.
6. Käsitlema Lääne-Eesti saari ja rannikupiirkonda kriisikindluse seisukohast strateegiliste piirkondadena ning arvestama sellega kaitse-, energia-, transpordi-, side- ja kriitilise taristu investeringute planeerimisel.
7. Kaasama kõnealuste piirkondade omavalitsused, arenduskeskused ja ettevõtlusega seotud tugiorganisatsioonid järgmise EL rahastusperioodi meetmete sisulisse kujundamisse.
8. Kujundama Lääne-Eesti saartel ja rannikualal kohaliku energia tootmist ja kasutamist soodustavad investeerimismeetmed, mis toetavad ettevõtete ja avaliku sektori taastuenergia-, salvestus-, energiatõhususe ja paindlikkuse lahendusi, energiakogukondade arengut ning kriitiliste teenuste toimepidevust. Meetmete kujundamisel tuleb arvestada saarte elektrivõrkude piirangute, väikese turu, suuremate investeerimiskulude ja energiajulgeoleku vajadustega.

Euroopa Liidu saarte strateegia ja rannikukogukondade strateegia vastuvõtmine ja järgmise Euroopa Liidu rahastusperioodi kujundamine loovad võimaluse, mida Eesti riik ei tohiks kasutamata jätta. Euroopa Komisjon on esimest korda loonud saarte ja rannikukogukondade jaoks teineteist täiendavad strateegilised raamistikud ning kutsunud liikmesriike üles kujundama neile suunatud poliitikaid ja investeringuid.

Lääne-Eesti saared ja rannikuala ei vaja toetust selleks, et jääda ääremaaks. Vajame tingimusi, mis võimaldavad piirkonna ettevõtetel investeerida, kasvada, eksportida ja luua suuremat lisandväärtust. Oleme valmis osalema koos riigi, kohalike omavalitsuste ja ettevõtlusorganisatsioonidega nii Lääne-Eesti saarte ja rannikuala konkurentsivõime programmi kui ka konkreetsete meetmete väljatöötamisel.

Lääne-Eesti saarte ja rannikuala ettevõtluse konkurentsivõime säilitamise ja kasvatamise nimel:

Rainer Antsaar	Saaremaa vald
Raido Liitmäe	Muhu vald
Maret Pärnamets	Ruhnu vald
Hergo Tasuja	Hiiumaa vald
Olavi Seisonen	Haapsalu linn
Janno Randmaa	Lääne-Nigula vald
Tanel Viks	Vormsi vald
Rainer Paenurk	Saare Arenduskeskus SA
Anti Leedu	Saaremaa Ettevõtjate Liit MTÜ
Liis Lukas	Hiiumaa Arenduskeskus SA
Kulvo Pendra	Hiiumaa Ettevõtjate Liit MTÜ
Irene Väli	Läänemaa SA
Taavi Liivandi	Saarte Energiaagentuur MTÜ